Բայց արդեօք համալսարանականների թըշնամական տրամադրութիւնը դէպի մեր թերթը փոխվեց մեր գործունէութեան տաս տարվայ ընթացքում։ Ոչ, նա նոյն է մնացել. բարձր ուսում ստացածներից մեր այժմեան 1300 բաժանորդների թւում հազիւ մի 25 հոգի կը գտնէք։ Իսկ մեր բաժանորդների մեծամասնութիւնը կազմում է ժողովուրդը, ժողովրդի գրագէտ մասը, ազգի մ ի ջ ի ն դասակարգը. ուսուցիչներ, ուսանողներ, աշակերտներ, քահանաներ, վարժուհիներ, փոքրիկ պաշտօնեաներ, միջին դասակարգի կանայք և օրիորդներ, մանր վաճառականներ, գիւղական տանուտէրեր, արուեստաւորներ։ Բացի սորանից մեր բաժանորդների թւում կան և Հայ-լուսաւորչականներ և Հայ-կաթօլիկներ և Հայ-բողոքականներ։

Մեզ պահպանում է, ուրեմն, հայ ժողովրդի միջին գրագէտ դասակարը և հետզհետէ „Մշակը“ սկսում է աւելի և աւելի բաժանորդներ և կարդացողներ ստանալ և ժողովրդի ստորին դասակարգի մէջ. արուեստաւորների, բանւորների, գիւղացիների և մինչև անգամ քաղաքի մշակների մէջ։

Ծիծաղելի կը լինէր, ի հարկէ, համեմատել «Մշակի» դրութիւնը մի որ և է ռուս կամ օտարազգի լրագրի հետ, որոնք շատ անգամ ունեն քսան հազար, քառասուն հազար, յիսուն հազար, հարիւր հազար բաժանորդներ։ Բայց համեմատելով „Մշակ“ լրագրի դրութիւնը մեր եղած և այժմ գոյութիւն ունեցող հայոց միւս պարբերական հրատարակութիւնների հետ, մենք կարող ենք վստահութեամբ նայել մեր թերթի գոյութեան ապագայի վրա։

„Մշակի“ տաս տարվայ տարեդարձը մենք կարող ենք տօնել այն հաստատ համոզմունքով, որ մեր թերթը այլ ևս չի անհետանայ, որ նա կազմել է իր տաս տարվայ ծանր աշխատանքով մի հաստատ հիմք իր գոյութեան համար, որ նա երբէք ոչ ոքից օգնութիւն խնդրած չը լինելով, այժմ էլ ոչ ոքի օգնութեան կարօտ չէ, քանի որ նրա կողմն է հայոց ժողովրդի ամբողջ գրագէտ մասի, միջին դասակարգի համակրութիւնը։

Մեր թերթի տաս տարվայ տարեդարձին հասած մենք կարող ենք բարձրաձայն ասել հայ հասարակութեանը. տաս տարվայ ընթացքում մենք միմեանց հասկացանք և, քանի կերթայ, մեր խօսքը մեր միջին դասակարգից աւելի և աւելի խոր կերպով կը թափանցի ամբոխի մեծամասնութեան մէջ և մենք ու ժողովուրդը, քանի կերթայ, միմեանց աւելի և աւելի կը հասկանանք։

Բարձր շրջանների, համալսարանականների, հարստացած բուրժուաների, հայութենից օտարացածների, հայութիւնը արհամարողների, մայրենի լեզու ատողների, միմիայն իրանց շահի ետևից ընկնողների, ժողովուրդը մոլորեցնողների և նրան հարստահարողների հետ մենք գործ չունենք։ Մեր ուղղութիւնը, մեր գործունէութեան եղանակը և գործելու շրջանը արդէն նախագծվեցաւ մեր լրագրի գոյութեան տաս տարվայ ընթացքում, մենք գործ ունենք հայոց ազգի մ ի ջ ի ն դասակարգի հետ որ յենվում է ռուսահայերի մի միլիոն ամբոխի վրա, որի շրջանում, առանց կրօնի խտրութեան, հետզհետէ կաճեն մեր բաժանորդները, մեր կուսակիցները։

„Մշակի“ ժողովրդի մէջ տարածվելը շինծու, արուեստական բան չէ, այլ ընթանում է իր բնական կանոնաւոր ճանապարհով։ Հայ ամբոխը, որից դուրս են գալիս „Մշակին“ համակրողները, սկսել է արդէն հասկանալ և, քանի կերթայ, մանաւանդ եթէ նպաստեն մեզ աջող հանգամանքները, աւելի և աւելի կը հասկանայ որ մենք խօսում ենք նրա համար, գործում ենք նրա համար, ապրում ենք նրա համար։

„Մշակը“ իր գոյութեան տաս տարվայ տարեդարձին հասած, կարծում ենք, որ արդէն կատարեալ իրաւունք ունի իրան անուանել ազգային և ժողովրդական թերթ։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Պետական և հասարակական հիմնարկութիւնների, տան տէրերի, հիւրանոցների տէրերի, քարվանսարաների համար և այլն, որոնց հիման վրա նրանք պէտք է պահեն տնային մատեաններ և հասցէների թերթիկներ։

§ 1 Իւրաքանչիւր տանտէր, մասնաւոր, հասարակական, պետական կամ եկեղեցական տների կառավարիչ կամ վերակացու, նոյնպէս և հիւրանոցների, իջևանների կահաւորված սենեակների, կայարանների, քարվանսարաների և դուխանների պահողներ պարտաւորվում են որոշված ձևով պահել տնային մատեաններ և արձանագրել նրանցում տան մէջ մշտապէս, կամ ժամանակաւորապէս ապրող բոլոր անձանց, առանց բացառութեան։ Բացի այդ վերյիշեալ անձինք պարտաւոր են տան մէջ կացողների ամեն տեսակ փոփոխութեան մասին, որ պատահել է զանազան պատճառներից, յայտնի բլանկների վրա տեղեկութիւն գրել և ուղարկել իրանց պօլիցիական բաժինը 12 ժամվայ ընթացքում։

Ն կ ա տ. Այն տների մէջ, որտեղ կան հիւրանոցներ, քարվանսարաներ, կայարաններ, կահաւորված սենեակներ և այլ այդպիսի հիմնարկութիւնների տէրերը անցաթղթերի կանոնների XIV բաժնի 343 յօդուածի հիման վրա ընդհանուր կանոնների համեմատ տեղեկութիւն են տալիս եկողների և նրանց սենեակների մէջ բնակվողների մասին, նոյնպէս և գնացողների մասին։

§ 2 Պօլիցիայից նշանակված օրը տանտէրերը և կառավարիչները պէտք է արձանագրեն տնային մատեանում տան մէջ ապրող բոլոր անձանց առանց բացառութեան թէ արական և թէ իգական սեռի, ինչ հասակի և կոչման էլ լինեն նրանք, պօլիցիայից նշանակված յայտնի օրը, առաւօտեան մինչև 8 ժամը։

§ 3. Համեմատ 2 յօդուածի տնային գրքի մէջ պէտք է արձանագրվեն ա) տան տէրերը, նրանց ընտանիքը և ծառաները, բ) տան մէջ բնակվողները, նրանց ընտանիքը և ծառաները, գ) Թիֆլիս եկողները և կամ տան տէրերի մօտ կամ տան մէջ բնակվողների մօտ մնացողները և եկողների ծառաները։

Ն կ ա տ. Եկւորները պէտք է արձանագրվեն տնային գրքի մէջ մինչև անգամ այն դէպքում, եթէ նրանք նոյն օրը թողնեն Թիֆլիսը։

§ 4. Թիֆլիսի բոլոր բնակիչներին յայտնի օրը որոշված գրքի մէջ արձանագրելուց յետոյ տան տէրերը, կառավարիչները և վերակացուները 12 ժամվայ ընթացքում պարտաւոր են արտագրել գրքից առանձին հասցէների թերթերի վրա երկու օրինակ և ուղարկել իրանց պօլիցիական բաժինը։

§ 5. Երբ տանտէրերը, կառավարիչները, վերակացուները և այլն կը կատարեն վերյիշեալ կանոնները, այնուհետև իւրաքանչիւր փոփոխութեան մասին, որ կը պատահի տան բնակիչների մէջ՝ մահուան, տան կենողի տեղափոխութեան, ծառայից արձակելու, մի նոր եկւորի կամ գնացողի պատճառով գրքի մէջ հարկաւոր նշանն անելուց յետոյ իրանց պօլիցիական բաժնին ուղարկում են 2 օրինակ հասցէի թերթեր 12 ժամվայ ընթացքում կատարված փոփոխութենից յետոյ։

§ 6. Եթէ տան տէրերը, կառավարիչները կամ վերակացուները չը գիտեն ռուսաց լե-

---

անզգութիւնը տարածվում է և կնոջ առագաստի վրա։ Կոյր է նա, որ հարեմի մէջ սէր, երջանկութիւն և բանաստեղծական զուարճութիւններ է տեսնում...

Փարիչանին շատ հաճելի էր լսել իր տիկնոջ դառն բողոքը։ Ամբողջ հինգ տարի նա կատարել էր մի անբաղդ դատաւորի պաշտօն. միշտ լսել էր նրա գանգատները, միշտ տեսել էր նրա աչքերի արտասուքը, բայց ոչինչով չէր կարողացել բուժել նրա վիրաւորված սիրտը կամ դարման դնել նրա ցաւերին։ Իսկ այդ գիշեր փոքր էր մնում, որ նա բաց անէր իր ծածկամտութեան փականքը և ուրախալի խօսքերով աւետէր նրա փրկութիւնը, ասելով.—«Նազելի տիկին, մի քանի ժամ ևս համբերութիւն ունեցիր, և դու իմ ձեռքով ազատված կը լինես».... Բայց նա չասաց այդ խօսքերը, թողեց նրան անգիտութեան մէջ,—չասաց, թէ ինչ էր կատարվում նրա չորս կողմում, և ինքը ինչ սարսափելի դեր պիտի կատարէր ընդհանուր տագնապի րոպէում, երբ սուրն ու հուրը պիտի մահ տարածէին ամեն տեղ.... Նա միայն շտապեցրեց իր տիկնոջը, որ շուտով պատրաստվի, որովհետև խանի նրա մօտ գալու ժամը մօտենում էր։

Նա միայն մխիթարեց վշտացած տիկնոջը, ասելով.

—Հոգս մի անիր, տիրուհի, Աստուած ողորմած է. ձմեռվայ դառնաշունչ օրերից յետոյ գալիս են գարնան կենսաբեր օրերը. գիշերվայ խաւարին յաջորդում է առաւօտեան պայծառ արշալոյսը։ Մարդու կեանքի մէջ էլ այսպէս օրերի և եղանակների փոփոխութիւններ են լինում. լաւը յաջորդում է վատին, լոյսը յաջորդում է խաւարին...

Փարիչանը քահանայի աղջիկ էր. նա թէև կարդալ չէր իմանում, բայց բաւական զարգացած էր. հօր տան դաստիարակութիւնից նա պահել էր շատ բան, շատ լուսաւոր հայացքներ կեանքի ու նրա պայմանների վրա։ Երբեմն հայոց աղջիկները զանազան Մանգօների, Ապաղաների, Արղունների, Բաթուների և մօղօլական այլ Թագաւորների կանանոցներում առաքելուհիների սրբազան պաշտօն էին կատարում, իրանց գեղեցկութեան և սիրոյ հետ մտցնում էին քրիստոնէութիւնը կռապաշտ Թագաւորների պալատներում։ Բայց մահմեդականութեան խաւար մոլեռանդութիւնը սպանեց հայ աղջիկների այդ եռանդը, նրանք այնուհետև մեծ դժուարութիւններով կարողացան պահել իրանց կրօնը միայն, այն ևս գաղտնի կերպով։ Փարիչանը մնացել էր հայ և քրիստոնեայ. այդ գիտէր նրա տիկինը միայն, որ ինքը նոյնպէս պահպանել էր քրիստոնէութիւնը։ Այդ կրօնական ամուր կապը աղախնի ու իր տիկնոջ մէջ աւելի էր տուել նրանց մտերմութեանը։ Այդ էր պատճառը, որ տիկինը այնպէս ընտանեբար և համարձակ կերպով թափում էր փարիչանի առջև իր սրտի ցաւերը։

Աղախինը եռեաց սանդրելով տիկնոջ գիսակները, անցաւ նրա առջևի կողմը, սկսեց ճակատի վրա թափված փոռիկներից *) զանազան խոպոպիկներ ոլորել։—Խանը մազերի հիւսվածքի այդ ձևը շատ է սիրում, ասաց նա, ճարպիկ մատներով շարունակելով իր գործը։—Յիշում էք, տիկին, այն ժամանակ ասաց խանը՝ «այդ զանգրաւոր փոռիկները խիստ սազ են գալիս քո երեսին». ես դեռ չեմ մոռացել նրա խօսքերը։

—Ես ոչինչ չեմ յիշում, պատասխանեց տիկինը տխուր ձայնով։

Աղախնի մոռացած «այն ժամանակը» վեց ամիս առաջ էր, այնուհետև խանը ոչ մի անգամ չէր մտել Զուբէյդայի խանումի բնակարանը։ Այս գիշեր միայն հերթը նրան էր հասել.... Այս գիշեր միայն ներքինապետը, այն ևս շատ ուշ, նրան իմացում տուեց հարեմի իշխանի այցելութեան մասին։

—Դէ շուտ արա, երկար մի տանջիր ինձ, ասաց տիկինը, ձանձրանալով աղախնի հնարած չափազանց պաճուճանքներից։

—Իսկոյն, իսկոյն կը վերջացնեմ, պատասխանեց աղախինը։ — Մնում է ձեր յօնքերին բասմա *) դնել, աչքերին սուրմա *) քաշել, հագցնել ձեզ, և դուք բոլորովին պատրաստ կը լինէք։

Նա սկսեց փետուրը թաթախել ինչ որ հեղուկի մէջ և նրանով վարպետութեամբ ներկել տիկնոջ յ օ ն ք ե ր ը, որ առանց դրան ևս սև գոյն ունէին։ Միայն հարկաւոր էր նրանց աղեղի ձև տալ, ծայրերը փոքր ինչ երկարացնել, իսկ մէջ տեղում յօնքերի երկու կամարները միմեանց հետ միացնել։

Այդ գործողութիւնը կատարելու միջոցին յանկարծ լսելի եղաւ թնդանօթների ռմբիւնը։ Ամբողջ ամրոցը սարսափելով դղրդաց։ Սոսկաց և տիկինը։ Սոսկումից նրա գլուխը դողդողաց, և փետուրեայ վրձինը շեղվելով իր ուղղութիւնից, ձգեց նրա մարմարիօնի նման սպիտակ ճակատի վրա մի անկանոն սև գիծ։

—Ո՛ւֆ, հոգիս դուրս գար, այդ ինչ եղաւ, գոչեց աղախինը ինքն ևս սոսկալով, երբ նկատեց, որ իր բոլոր աշխատութիւնները տիկնոջ յօնքերը գեղեցկացնելու վերաբերութեամբ ապարդիւն եղան։—Բայց ես մեղաւոր չեմ, տիկին, եթէ դուք թնդանօթների ձայնից չը վախենայիք և ձեր գլուխը ուղիղ պահէիք, իմ ձեռքը երբէք չէր սխալվի։ Վնաս չունի, ես իսկոյն կը սրբեմ այդ անկանոն գիծը. նրա հետքն անգամ չի մնայ։ Բայց դուք աշխատեցէք չը վախենալ և ձեր գլուխը չը դողդողացնել, երբ միւս անգամ կը լսէք թնդանօթների որոտը։

—Ես կաշխատեմ... պատասխանեց տիկինը վշտալի ձայնով։—Ես որտից ու կայծակից անգամ սոսկալու իրաւունք չունեմ, երբ ինձ զարդարում են իմ իշխանի զուարճութեան համար։ Ես զգացմունքից զուրկ մի առարկայ եմ։ Աշխարհի կործանման րոպէում անգամ, երբ իմ տէրը ցանկանում է ինձանով ուրախանալ, ես պիտի խեղդեմ իմ սրտում իմ բոլոր զարհուրանքը և պիտի պատրաստվեմ նրան ուրախացնելու.... Այդպէս է մեր վիճակը, Փարիչան։ Նայիր, այնտեղ, մեզանից փոքր ինչ հեռու, արիւն և արտասուք է հոսում։ Մայրերը գրկած իրանց զաւակներին, աղաչում են, որ իրանց սպանեն և խնայեն որդուն։ Այնտեղ թշնամու սուրը մահ է տարածում, իսկ այստեղ ինչ է կատարվում....

—Այստեղ բռնակալի գազանային կրքերի համար մի զոհ է պատրաստվում... պատասխանեց աղախինը, չը կարողանալով զսպել իր բարկութիւնը։

Աղախինը ջրով թրջեց մի սպիտակ շորի կտոր և զգուշութեամբ սկսեց սրբել անկանոն սև գիծը նրա ճակատից։ Յօնքերի ներկելը աւարտվեցաւ, մնում էին աչքերը։

Նա փղոսկրեայ բարակ գեղոլիը թաթախեց մի փոքրիկ պարկի մէջ, որ շինված էր հաւի ոտքի կաշուց։ Դրա մէջ ածած էր սուրմայի սև փոշին։ Յետոյ գեղոլիը վարպետութեամբ տարաւ աչքերի երկու կոպերի միջից։ Այդ գործողութիւնից յետոյ կոպերի եզերքը ընդունում էին իրանց վրա սև փոշին, և աչքերին այնպիսի արտայայտութիւն էին տալիս, կարծես թէ, նրանք նշաձև սև շրջանակի մէջ դրված լինէին։ Բայց աղախինը զարմացաւ, երբ նկատեց, որ այդ անգամ սուրման ամենևին չէր բռնվում. աչքերից բղխած հեղուկը ողողում էր, տանում էր սև փոշին։ Տիկինը լաց էր լինում։

—Լաւ, լաւ, ասաց նա գեղոլիը մի կողմ դնելով,—ձեր աչքերը այնքան սև են, ձեր թերթերունքը այնքան խիտ են, որ սուրմայի կարօտութիւն չունեն։ Հիմայ մնում է ձեզ հագցնել։ Այդ շապիկը պէտք է փոխէք. նա բաւական երկար է և թանձր։ Խանը սիրում է կարճ և թափանցիկ շապիկներ, որոնց տակից մարմնի բոլոր գեղեցկութիւնները երևում են։

—Ես ատում եմ այդ խայտառակութիւնը....

—Այդ ուրիշ բան է, որ դուք ատում էք, բայց դուք պէտք է հագնէք այն, ինչ որ նրան է դուր գալիս։

(Կը շարունակվի)

*) Փ ո ռ ի կ ասում են կանանց կարճ կտրած և ճակատի վրա թափված մազերին։

*) Բ ա ս մ ա մի օծանելիք է, որով սև գունով ներկում են յօնքերը։

*) Ս ո ւ ր մ ա մի սև փոշի է, որ գործ են ածում աչքերի համար։

կուն, կարող են պահել տնային գրքերը հայերէն, վրացերէն կամ Թուրքերէն լեզուով: Գրքերի մէջ արձանագրւող տեղեկութիւնները, բաժինների և վերնագիրների համեմատ, պէտք է արձանագրվեն մաքուր, պարզ և որոշ:

§ 7. Տնային գրքերը մշտապէս կանոնաւոր և մաքուր պէտք է պահվեն:

Ն կ ա տ. Տնային գրքերը պէտք է ներկայացնել պօլիցիականներին հէնց որ նորանք կը պահանջեն:

§ 8. Տան տէրերը, կառավարիչները, վերակացուները պէտք է ի նկատի ունենան հետևեալ կանօնները.

1) Ս պ ի տ ա կ Թերթերը գործ են ածում տեղեկութիւններ գրելու համար այն անձանց մասին, որոնք ապրում են Թիֆլիսի մէջ, կամ տեղափոխվում են մի տանից միւս տուն մի և նոյն պօլիցիական բաժնի սահմանում:

2) Կ ա ն ա չ Թերթերը գործ են ածվում տեղեկութիւններ գրելու այն անձանց մասին, որոնք դուրս են գնում Թիֆլիսից, մտնում են հիւանդանոց, կալանաւորվում են կամ մեռնում են:

3) Բ ա ց-դ ե ղ ի ն Թերթերը գործ են ածվում Թիֆլիսում ապրող պահեստի զինւորների համար:

4) Մ ա ւ ի Թերթերը գործ են ածվում տեղեկութիւններ մտցնելու համար հասարակաց կանանց և պօլիցիայի հսկողութեան տակ եղած անձանց մասին:

Ն կ ա տ. Բաց-դեղին և մաւի Թերթերը գործ են ածվում միշտ, երբ հարկաւոր է տեղեկութիւն տալ այն անձանց մասին, որոնց համար նրանք որոշված են:

5) Իւրաքանչիւր անձ, որ ապրում է Թիֆլիսի մէջ, դուրս է գնում քաղաքից կամ վերադառնում է որ և է պատճառով, պէտք է արձանագրվի առանձին հասցէի Թերթի վրա:

6) Ամուսին կանայք, չը բացառելով և նրանց, որոնք ապրում են իրանց ամուսինների հետ, արձանագրվում են ամուսիններից առանձին Թերթերի մէջ: Իսկ նրանց մօտ եղած անչափահաս երեխաները արձանագրվում են իրանց մայրերի Թերթերի մէջ:

7) Հասցէի Թերթերի մէջ չեն արձանագրվում առանձնապէս ա) բոլոր անչափահասները, որոնք ծնողների կամ այլ ազգականների հետ են ապրում, բ) բոլոր ուսումնարանների աշակերտները, որոնք նոյն իսկ ուսումնարանների մէջ են բնակվում, գ) զօրաբաժինների մէջ ծառայող զինուորները, դ) եպիսկոպոսների կամ վանքերի երգեցիկները և ծառաները, ե) նրանք, որոնք ժամանակաւորապէս գալիս են մի բան ծախելու և ապրանքը չը վաճառելու պատճառով գիշերում են քաղաքի մէջ:

8) Հասցէի Թերթերը պէտք է գրված լինեն մեծ տառերով և պարզ, և պէտք է պատասխանեն նրանց մէջ դրված բոլոր հարցերին:

9) Հասցէի Թերթերը ուղարկվում են պօլիցիա առանձին ցուցակների հետ, որոնց մէջ նշանակված են փողոցի անունը, տան համարը, տանտիրոջ անունը, ազգը, կոչումը և աստիճանը և իւրաքանչիւր գոյնի Թերթերի Թիւը: Այդ ցուցակը պէտք է ստորագրված լինի ուղարկող անձից, նոյնպէս պէտք է նշանակված լինեն. Թւականը, ամիսը և ամսաթիւը:

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Դեկտեմբերի 20-ին

Անցեալ նոյեմբեր ամսի 15-ին, Գանձակի երկսեռ դպրոցների համար, քաղաքիս պատգամաւորներից ընտրված հոգաբարձուները — Մկ. Լազարեանց, Նիկ. Մելիքեանց, Մկրտ. Ավանեսեանց և Իվ. Գարակատայեանց, կանդիդատներ Ճհան-բէկ Մ. Շահնազարեանց և Աղէք. Խաչիկեանց, հաստատվեցին մեծ. Թեմ. վերատեսչից: Շնորհաւորելով նորերին իրենց նոր պաշտօնով, կը յուսանք, որ հին հոգաբարձուները իրենց մօտ հաշիւները նորերին յանձնելուց յետոյ, հայ հասարակութեան հետաքրքրութեանը բաւականութիւն տալով կը հրատարակեն մեր հայ պարբերական Թերթերի միջոցով իրենց չորս ամեայ շրջանի ուսումնարանի տնտեսական մանրամասն հաշիւը: Մեզ չափազանց զարմացրեց պատգամաւորների անտարբերութիւնը դէպի իրենց յանձն առած գործը, որ հոգաբարձու ընտրեցին մի այնպիսի անձն, որը իր փաստաբանութեամբ կամենում է այն եկեղեցուց ստարացնել սեփական հողը, որի կալուածների արդիւնքով իր գոյութիւնը պահպանում է այն դպրոցը, որի վրա պարոնը հոգաբարձու է ընտրվել: Խօսքս Արարլուի վրա է. գուցէ մեր պատգամաւորները գիտութեամբ ընտրելով նորան, կամեցել են բարոյապէս պարտաւորել նորան յետ դառնալ ճանապարհից: Բայց նոքա սխալվում են այդպէս կարծելով. աւելի լաւ է Թող մեր հոգ. իշխանութիւնը ուշադրութիւն դարձնելով իմ համեստ խորհրդին դարձեալ վարձատրի մի և նոյն մեզ ամենիս յայտնի պարոնին 500 րուբլով. յուսալի է, որ այնուհետև գործը խաղաղութեամբ վերջանայ:

Մեր քաղաքային դպրոցի (եթէ միայն կարելի է այսպէս անուանել) հայոց լեզուի և կրօնի ուսուցիչ Ա. քահանան Թողեց իր պաշտօնները, նորան փոխարինեց մի ուրիշը: Ճշտութեամբ կատարվեց մեր գլխին ժողովրդական առածը. «Անձրևից ազատվեցինք, կարկտի հանդիպեցանք:» Գանձակեցիք Թող գոնէ այժմ մտածեն Թէ իրենց որդւոց կրթութիւնը ինչպիսի ուսուցչի է յանձնված:

Ասում են, որ մեր քաղաքի հոգևոր երկսեռ դպրոցներում աշակերտներին ծեծելը դարձեալ շարունակվում է. եթէ իրաւ է, լաւ կանէին մեր պատուելի ուսուցիչները եթէ Թողնէին այդ հին խալիֆայական մեթօդը և հետևէին այժմեան մանկավարժական Թարմ մտքերին:

Պ. Րաֆֆիի «Դաւիթ-բէկ» պատմական վէպի տպագրութեան շարունակիլը «Մշակի» մէջ չափազանց մեզ ուրախացրել է: Որքան շատ է մեր ուրախութիւնը յիշեալ վէպի տպագրութեան մասին, այնքան ցաւ է մեզ համար, որ մեր լրագիրների համարները միշտ դողանում են ձրի լրագիր կարդացողները: Պէտք է իմանաք Թէ ինչպէս են «Մշակի» համարները մէկ մէկի ձեռքից խլում և հետաքրքրութեամբ կարդում և Թէ ամեն մի կարդացողի կողքին քանի մարդ կանգնած լսում են, այն էլ Գանձակի փողոցներում: Թող պ. Րաֆֆին ընդունէ մեր ամենաջերմ շնորհակալութիւնը իր աշխատութեանց համար:

Շ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաղը, շաբաթ օր, դեկտեմբերի 26-ին «Մշակի» համարը չենք հրատարակի, որովհետև այսօր ռուսաց ծնունդ լինելով, տպարանի բանւորները, մանաւանդ տպողները, որոնցից շատերը վրացի են, չեն բանում: «Մշակի» հետևեալ և այս տարվայ վերջին համարները կը հրատարակենք երեքշաբթի, չորեքշաբթի և հինգշաբթի օրերը, այսինքն դեկտեմբերի 29-ին, 30-ին և 31-ին:

—

Ստացանք ԲԱԳՈՒԻՑ պ. Մինաս Գասպարեանցից 8 րուբլ բաժանորդագին «Փուրնալ դ'Օրլեանի» համար: Նախկին փողի հետ կանի 559 րուբլ:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են որ դեկտեմբերի 20-ին կատարվեցաւ գանձակեցի հանգուցեալ Վ. Իբար Մկրտումեանցի Թաղումը: Ժառանգ չունենալով, հանգուցեալը, ասում են, կտակել է մի բարեգործական նպատակի համար 400 րուբլ:

—

Ներկայ 1881 Թվին «Մշակի» բաժանորդների Թիւը հասաւ մինչև 1,300 հոգի:

—

«Кавказъ» լրագիրը լսում է որ եկող 1882 Թվից սկսած դիտաւորութիւն կայ հրատարակել Թիֆլիսում մի գերմանական լրագիր «Tifliser Zeitung» վերնագրով, պ. Ստալի խմբագրութեամբ:

—

«Кавказъ» լրագրում կարդում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները: Թիֆլիսի քաղաքային Դումայի մէջ քննվեցաւ դեկտեմբերի 21-ին հասցէների գրասենեակի գործը: Ձայնաւորներից ոմանք յայտնեցին որ մինչև յունվարի 1-ը եկող 1882 Թւի անհնարին կը լինի մտցնել այն կանօնները, որոնք հրատարակվեցան «Кавказъ» լրագրում, որովհետև մինչև այդ ժամանակ տանտէրերի մեծ մասը տեղեկութիւն էլ չեն ունենայ նոր կարգադրութիւնների մասին և ակամայ պարտազանց կը հանդիսանան: Վիճաբանութիւններից յետոյ Դուման համաձայնվեց ձայների բազմութեամբ Ուպրավայի հետևեալ առաջարկութեան հետ: «Ուպրավան գտնելով Թէ հասցէների գրասենեակի մտցնելը, հրատարակված կանօնների հիման վրա, նեղացուցիչ է քաղաքի ազգաբնակութեան մեծամասնութեան համար, առաջարկում է Դումային Թոյլ տալ իրան խնդրել յետաձգել այդ նոր կանօնների մտցնելը և յանձնել քաղաքային Դումային քննութեանը ենթարկել յիշեալ կանօնները, եթէ Դուման հարկաւոր կը համարի մտցնել նրանց Թիֆլիսում, փոխելով այդ կանօնները համեմատ տեղական պահանջների:» Ուպրավայի անդամ Թամամշեվ յայտնեց որ պօլիցիական վարչութիւնը ծախսեց տնային մատեանների և Թերթիկների պատրաստելու վրա չորս Թէ հինգ հազար րուբլ, բայց տան տէրերին նրանց ծախսելուց կը ստանայ արդիւնք 60,000 րուբլ: Ուրեմն աւելացրեց նա, դա չի լինի միայն կատարված ծախսի վերադարձնելը, այլ մի նոր հարկ որ կը դրվի քաղաքային ազգաբնակութեան վրա:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը, երբ նորից կը սկսի աշխատել, կը զբաղվի զինուորական վերանորոգութիւնների հարցով: Քննութեան առաջին առարկաները կը լինեն զինուորների հաւաքելու եղանակը և զինուորական ծառայութեան ժամանակամիջոցի որոշելը: „République Française“ լրագիրը նկատում է, որ այդ հարցը չափազանց նշանաւոր է և գովում է պատերազմական մինիստրին, որ նա որոշեց այդ հարցը անյապաղ ենթարկել բազմակողմանի մըշակման: Լրագիրը հաստատ հաւատացած է, որ պատգամաւորների ժողովի հանրապետական մեծամասնութիւնը կատարելապէս համակրում է կառավարչական նախագծերին զօրքերի վերակազմութեան վերաբերութեամբ և պատրաստ է օգնել կառավարութեանը ժողովրդական պաշտպանութեան միջոցները հարստացնելու և ընդարձակելու համար:

Նորերումս աւստրիական դեսպան կոմս Բէյստ յանձնեց Գամբետտային աւստրո-ունգարական արտաքին գործերի նոր մինիստր կոմս Կալնօկիի առաջին դիպլօմատիական շրջաբերականը: Ասում են, որ սպանիական դեսպանը ֆրանսիական կառավարութեան մօտ ուղևորվել է իր հայրենիքը և շուտ չի վերադառնալ փարիզ: Դրա պատճառը այն դժուարութիւններն են, որոնք ծագել են ֆրանսիական և սպանիական կառավարութեան մէջ Սայիդի մէջ վնասված սպանիացիներին վարձատրելու վերաբերութեամբ: Արտաքին գործերի նախկին մինիստր Բարտելեմի Սենտ-Իլեր խոստացել էր սպանիական դեսպանին վարձատրել ապստամբութեան պատճառով նրա վնասված հայրենակիցներին, բայց երբ կառավարութիւնը անցաւ Գամբետտայի ձեռքը, նա յայտնեց, որ չէ կարող կատարել իր նախորդի խոստումը: Ֆինանսների մինիստրի հիմնած „Union Républicaine“ լրագիրը մի յօդուած տպեց Բօրսայի և ֆինանսական աշխարհի նշանաւոր անձանց անչափ պահանջների դէմ: Յօդուածի մէջ ասված է, որ Բօրսան միշտ Թշնամաբար է վերաբերվել հանրապետութեանը, բայց վերջինը պէտք է յաղԹէ ֆինանսական աշխարհի ընդդիմադրութիւնը տնտեսական և սօցիալական խընդիրները լուծելու ժամանակ: Երկրի դրամի և հաւատարմութեան օգնութեամբ, որ ֆինանսիսներից աւելի հարուստ և զօրեղ է, հանրապետական կառավարութիւնը առանց մեծ դժուարութեան կազատէ պետական կրեդիտը նշանաւոր առևտրական ընկերութիւններին ենթարկվելուց, իսկ երկրի տընտեսական շահերը և տարիֆները ակցիոներական մեծ ընկերութիւնների կամայականութենից: Ինչպէս երևում է ֆինանսների մինիստր Ալլէն Տարժէ կամենում է հարուածել ոչ Թէ միայն Բօրսային գործիչներին, այլ և Լէօն Սէի նման նրանց երևելի կողմնակիցներին:

Արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ եղած վերջին ընդունելութեան ժամանակ Գամբետտա ի միջի այլոց նկատեց, որ նա ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութիւնը գլխաւորապէս աւստրիական դեսպան կոմս Բէյստի խորհուրդների տպաւորութեան տակ, որ աւելացրեց հեգնութեամբ Գամբետտա, պէտք է այդ որոշման հետևանքների համար բաժանէ բարոյական պատասխանատուութիւնը: Գամբետտան այժմ բաւական չէ իր մինիստրութեան գործերի ընթացքով: Փորձված դեսպանները հեռացրած են իրանց պաշտօններից, իսկ նրանց տեղ նորերի նշանակելը դժուարութիւնների հանդիպեց և երկար ժամանակ տևեց և այդպիսով ֆրանսիական արտաքին քաղաքականութիւնը անորոշ կերպարանք ստացաւ: Գամբետտայի կողմնակիցներին սաստիկ զայրացնում է մամուլի վարմունքը, որ անդադար յարձակվում է կառավարութեան ընտրած նոր պաշտօնեաների վրա: „Journal des Débats“ լրագիրը գանգատվում է այն վիրաւորական կարծիքների վրա, որոնց յայտնեց մամուլը կոմս Շօդօրդիի Ս. Պետերբուրգ դեսպան նշանակելու առԹիւ: Այդ կասկածանքները դէպի հանրապետական կառավարութիւնը պաշտօնեաների ընտրելու գործի մէջ մանաւանդ անյարմար են այժմ, երբ նշանաւոր դիպլօմատներ պէտք է նշանակվեն օտար կառավարութիւնների մօտ: Ֆրանսիայի ներկայացուցիչների դէմ ուղղած անխնայ կրիտիկը Թուլացնում է այդ ներկայացուցիչների ազդեցութիւնը և հեղինակութիւնը և այդպիսով վնասում է Ֆրանսիայի շահերին: „Journal des Debats“ լրագրի կարծիքով մամուլը պէտք է զգոյշ և զգաստ լինի, երբ այդպիսի դատողութիւններ է անում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Վիէննայի «Polit. Corresp.» լրագրին Ֆիլիպօպօլից գրում են հետևեալը. «Նոյեմբերի 26-ին, ռուսաց կայսրուհու ծննդեան օրը, բուլղարական եկեղեցում հանդիսաւոր մաղԹանք կատարվեցաւ: Մէկ օր առաջ, ռուսաց հիւպատոսը նամակ գրեց պատգամաւորների ժողովի նախագահին, հրաւիրելով պատգամաւորներին ներկայ գտնվել այդ հանդիսին: Բոլոր պատգամաւորները և քաղաքական ու զինուորական բոլոր աստիճանաւորները հաւաքվեցան եկեղեցում, ուր ռուսաց հիւպատոսը և նրա ամուսինը բռնեցին գորգով ծածկված տեղը, որ նշանակված էր գեներալ նահանգապետ Ալէքօ-փաշայի համար: Վերջինը, նրանցից վերջը գալով և իր տեղը բռնված տեսնելով, բաւականացաւ նրանց ետև գտնվող մի ուրիշ տեղով: ՄաղԹանքը կատարելուց յետոյ, երբ քահանան սեղանից դուրս բերեց խաչը, և սովորաբար կամենում էր ամենից առաջ գեներալ-նահանգապետի մօտ տանել, ռուսաց հիւպատոսը առաջ ընկաւ և խաչը առաջինը համբուրեց: Ալէքօ փա-